

ΤΟ ΤΕΛΕΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

Ο “Ναός της Αναστάσεως” Τής Αρχαίας Ελλάδας

(Αλλά, όπως πάντα.... « ναρθηκοφόροι μεν πολλοί,
βάκχοι δε τε παύροι »...)

Τα Ελευσίνια Μυστήρια ήταν η σημαντικότερη θρησκευτική τελετουργία του αρχαίου Ελληνικού κόσμου. Σε αυτήν αποκαλύπτονταν αλήθειες που σχετίζονταν με την δημιουργία του ανθρώπου, την θεϊκή καταγωγή του, τους ανώτερους πνευματικούς σκοπούς της ύπαρξής του, την αγγελική φύση των Ολυμπίων Θεών, αλλά και την ύπαρξη **Ενός Πανάγαθου, Παντεπόπτη και Πάνσοφου Δημιουργού.**

Ο διαπρεπής καθηγητής φιλολογίας και φιλοσοφίας Νικόλαος Φωτιάδης, αντιπρόεδρος των Ελλήνων φιλολόγων τής Κωνσταντινούπολης, την δεκαετία του 1890, θεωρούσε ότι οι θρησκευτικές αλήθειες που διδάσκονταν στα Ελευσίνια Μυστήρια λειτουργούσαν ως ένας προπομπός τής χριστιανικής πίστης.

«*Η αληθινή θρησκεία των αρχαίων ημών προγόνων*» γράφει ο καθηγητής Φωτιάδης, «*δεν ήταν όπως κοινώς πιστεύεται, ο πολυθεϊσμός και η ειδωλολατρεία, αλλά ήταν μια θρησκεία υψηλή και πνευματική, η οποία εδιδάσκετο από των αρχαιοτάτων χρόνων εις τα Ελευσίνια Μυστήρια, η θρησκευτική διδασκαλία τών οποίων προπαρασκεύασε το Ελληνικό έθνος εις το να παραδεχθεί ευχερέστερα την χριστιανική πίστη*». (1)

Ο Paul Decharme, στο βραβευμένο από την Γαλλική Ακαδημία έργο του, *Μυθολογία της Ελλάδος*, υποστήριζε ότι τα δόγματα της Ελευσίνας «*εξαφάνιζαν τον πολυθεϊσμό και άφηναν στην θέση του το μέγα δόγμα τής θείας ενότητας*». (2)

Πολλοί Πατέρες τού Χριστιανισμού είχαν αποδεχθεί την άρρηκτη σχέση και αρμονία μεταξύ τής αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και της χριστιανικής διδασκαλίας.

Ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς πρέσβευε ότι, «*η ελληνική φιλοσοφία είχε παιδαγωγήσει το ελληνικό έθνος εις τον Χριστόν*» και αποτελούσε μέσο κάθαρσης και προετοιμασίας τής ψυχής του ανθρώπου για την αποδοχή τής χριστιανικής πίστεως (3).

Την ίδια ακριβώς θέση έχει διατυπώσει τον περασμένο αιώνα και ο άγιος Νεκτάριος της Αίγινας, στο έργο του : *Περί της Ελληνικής Φιλοσοφίας ως προπαιδείας εις τον Χριστιανισμόν.*

Ο Κλήμης ο Αλεξανδρινός θεωρούσε επιπλέον ότι, «*η ελληνική φιλοσοφία είναι καθαρή εικόνα της αλήθειας και θεία δωρεά που δόθηκε στους Έλληνες*» και ότι ο ίδιος ο Θεός υπήρξε «*χορηγός της Καινής Διαθήκης και της Ελληνικής Φιλοσοφίας*»! (4) Ο Αλεξανδρινός αυτός Πατέρας είχε αποκαλέσει τα Μυστήρια της Ελευσίνας «*μεγάλα μυστήρια, τα σχετικά με το σύμπαν*». (5) Και όπως ορθά αναφέρει ο Γάλλος ιστορικός Charles Diehl, «*η μικρή πόλη της Ελευσίνας ήταν για τους Έλληνες αληθινή αγία γή*»(6).

Το Τελεστήριο της Ελευσίνας ήταν ο Ναός της Αναστάσεως και η Αγία Σοφία της Αρχαίας Ελλάδας και τα μυστήρια τής Δήμητρας ήταν μια μυσταγωγία του φωτός, που είχε πολλά κοινά στοιχεία με την σημερινή μυσταγωγία τού Αγίου Φωτός που τελείται το Μεγάλο Σάββατο στον τάφο τού Χριστού! Και όπως σήμερα πολλοί πιστοί απ’ όλα τα σημεία του κόσμου προστρέχουν στα Ιεροσόλυμα για την τελετή του Αγίου Φωτός, ομοίως και στα Ελευσίνια Μυστήρια, Έλληνες προσκυνητές συνέρχονταν απ’ όλα τα σημεία του αρχαίου κόσμου.

Όπως σήμερα ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων εξέρχεται από το Κουβούκλιο του Παναγίου Τάφου που βρίσκεται στο εσωτερικό τού Ναού τής Αναστάσεως, κρατώντας ανά χείρας το Άγιον Φως τού Αναστημένου Χριστού, ομοιοτρόπως και ο μέγας Ιεροφάντης της Ελευσίνας εξερχόταν από τον μικρό ναΐσκο που βρισκόταν στο εσωτερικό τού Τελεστηρίου, με αναμμένο τον πυρσό του, μέσα σε άπλετο φως... Το φως αυτό συμβόλιζε την αναγέννηση - Ανάσταση τής Κόρης Περσεφόνης από τον κόσμο των νεκρών και την επάνοδό της στο φως της αληθινής ζωής που διαδέχεται τον θάνατο.

Ο μικρός ναΐσκος που υπήρχε μέσα στο Τελεστήριο ονομαζόταν *Ανάκτορον*. Όπως αναφέρει ο Πλούταρχος, **όταν άνοιγε η πόρτα του ανακτόρου εμφανιζόταν «μέγα φως»**. (7) Την στιγμή εκείνη, κατά την κορύφωση του μυστηρίου (της αποκαλούμενης « **εποπτείας** »), ο ιεροφάντης της Ελευσίνας έβγαινε από το ανάκτορον με αναμμένο τον πυρσό του και έδειχνε στους μύστες έναν « *στάχυ θερισμένο εν σιωπή* » - έναν στάχυ που θερίστηκε σιωπηλά. Η πληροφορία αυτή έχει καταγραφεί από τον Άγιο Ιππόλυτο, ο οποίος τον 3^ο αιώνα ενημερώθηκε για τα μυστήρια της Ελευσίνας από Γνωστικούς που συμμετείχαν στην τελετή.

Ο *θερισμένος στάχυς* παρουσιαζόταν στους μύστες τη στιγμή που άναβε ο πυρσός του Ιεροφάντη, δηλαδή τη στιγμή που άναβε το φως της *ανόδου - αναστάσεως* της Κόρης από τον κάτω κόσμο.

Ο Paul Decharme πολύ εύστοχα υποστηρίζει ότι με αυτόν τον στάχυ «*εξο-μοιωνόταν σιωπηρά ο ανθρώπινος βίος και η τύχη αυτού*». (8) Η επίδειξη του στάχυ δεν ήταν ένα απλό δρώμενο που σχετίζονταν με την καρποφορία των δημητριακών αλλά, ως κορύφωση του δράματος, ήταν ένα δρώμενο που συμβόλιζε τον θεισμό της ανθρώπινης ψυχής και την μετά θάνατο πορεία και αναγέννησή της. Επιπλέον, ήταν και ένα σύμβολο της καρποφορίας του ανθρώπινου βίου – ένα σύμβολο των αγαθών πράξεων – που ως «καρποί αιώνιοι» θα ακολουθούσαν παντοτινά την ανθρώπινη ψυχή.

Τα μυστήρια της Ελευσίνας είχαν ως κεντρικό δρώμενο την αρπαγή της Κόρης Περσεφόνης από τον Πλούτωνα και την περιήγησή της στον Κάτω Κόσμο, δηλαδή την περιπέτεια της ψυχής μετά θάνατο. Η θλίψη της Δήμητρας για τον χαμό της Κόρης είχε καταστεί ένας ουράνιος τύπος της μητρικής θλίψης, αλλά και της θλίψης των συγγενών που έχασαν τον αγαπημένο τους άνθρωπο.

Το μυστήριο του θανάτου και οι Έλληνες

Αν και κατ' εξοχήν λάτρεις της ζωής, οι αρχαίοι Έλληνες στάθηκαν με δέος εμπρός στο θάνατο. Το **γεγονός του θανάτου** απασχόλησε ιδιαίτερα τους αρχαίους φιλοσόφους και ποιητές. Στον Όμηρο και τον Ησίοδο ο θάνατος και η μετά θάνατον ζωή παρουσιάζονται με τρόπο μάλλον απαισιόδοξο και αποκρουστικό.

Αντιθέτως, στα Μυστήρια της Ελευσίνας, στα Καβείρια της Σαμοθράκης και στα Ορφικά -Διονυσιακά της Θράκης - τρεις τελετές μύησης άμεσα σχετιζόμενες, που εμφανίστηκαν τον 6^ο π.χ. αιώνα – η αντίληψη για τον θάνατο εμφανίζεται πολύ διαφορετική.

Οι τρεις αυτές θρησκευτικές μυσταγωγίες **επαγγέλλονταν την εξάλειψη του φόβου του θανάτου** και υπόσχονταν μια μετά θάνατον εξύψωση της ψυχής. Πάντοτε όμως υπό έναν όρο: **τα έργα του ανθρώπου εδώ στην γη να είναι έργα αρετής, φιλανθρωπίας και δικαιοσύνης.**

Όπως ορθά διατυπώνει ο Paul Decharme, **ο σημαντικότερος για τον οποίο χιλιάδες**

υποψήφιοι μύστες μετέβαιναν στην Ελευσίνα ήταν να γνωρίσουν « το μυστικό της ζωής και του θανάτου » (9), ένα μυστικό που κατείχε η σταχυοτρόφος Δήμητρα.

Τα μυστήρια της Ελευσίνας ήταν σε μεγάλο βαθμό μια μελέτη θανάτου αλλά και μια μελέτη της τέχνης της ζωής, ώστε ο άνθρωπος μετά τον θάνατό του να καταστεί ικανός να απολαύσει τους καρπούς του ενάρετου βίου του. Ο φυσικός θάνατος σήμαινε την απαρχή μιας νέας ζωής και η συμμετοχή στα μυστήρια της Δήμητρας συνδεόταν με την εξασφάλιση μιας καλότυχης μεταθανάτιας ζωής. Οι νεκροί στην Αθήνα ονομάζονταν «δημήτριοι» (ανήκοντες στην Δήμητρα) ενώ ο τόπος στον οποίο διέτριβαν οι ψυχές μετά τον θάνατο ονομαζόταν «άλσεα Περσεφονείης».(10)

Ο Πλάτων, στο έργο του, Φαίδων, διατυπώνει την επίδραση που είχαν τα μυστήρια στην κάθαρση της ψυχής, καθώς και την ανταμοιβή των μεμνημένων στην μετά θάνατο ζωή : «εάν κανείς κατέλθει στον Άδη χωρίς να μυηθεί στα μυστήρια και στις τελετουργίες, η θέση του θα είναι εις τον βόρβορον, ενώ ο κεκαθαρμένος και μεμνημένος, όταν φθάσει εκεί θα κατοικήσει με τους θεούς».(11)

Αμέσως μετά, ο Πλάτων διατυπώνει μια σκέψη του που θυμίζει πολύ τα λόγια του Χριστού. Αναφέρει ότι, «ναρθηκοφόροι μεν πολλοί, βάκχοι δε τε παύροι», που σημαίνει, «πολλοί είναι αυτοί που κρατούν τους νάρθηκες (ράβδους), ολίγοι όμως αυτοί που πραγματικά εμπνέονται από τον Βάκχο». (12) Το νόημα της φράσης είναι ότι αυτοί που κρατούν τα σύμβολα του Βάκχου Διόνυσου (στις τελετές της Ελευσίνας), δεν σημαίνει ότι εφαρμόζουν και την ηθική διδασκαλία του. Ομοίως σήμερα θα μπορούσαμε να πούμε ότι όλοι αυτοί που «κρατούν κεριά και ανάβουν λαμπάδες» δεν σημαίνει ότι εφαρμόζουν και την διδασκαλία του Χριστού...Η ανωτέρα θέση του Πλάτωνος, σχολιάζει ο Ευάγγελος Παπανούτσος, είναι ανάλογη με την φράση του Χριστού, «Πολλοί είναι οι καλεσμένοι, ολίγοι όμως είναι οι εκλεκτοί».(13)

Ο ποιητής Πίνδαρος, σε έναν θρήνο του για έναν νεκρό που μυήθηκε στην Ελευσίνα, αναφέρει τα εξής : «Ευτυχισμένος είναι όποιος κατεβαίνει στη γη έχοντας γνωρίσει εκείνα (τα μυστήρια) διότι γνωρίζει το τέλος της επίγειας ζωής, γνωρίζει όμως και την νέα αρχή που χαρίζουν οι θεοί».(14)

Το Μυστήριο τού θανάτου...

Όλοι αυτοί που σήμερα αποκαλούμε «νεκρούς» δεν είναι καθόλου νεκροί. Όλοι όσοι έχουν φύγει από την ζωή, είτε στις ημέρες μας είτε στο μακρινό παρελθόν, είναι κυριολεκτικά ολοζώντανοι, πολύ πιο ζωντανοί απ' ό,τι είμαστε εμείς.

Ο κόσμος των νεκρών δεν είναι ο δικός τους κόσμος, αλλά ο δικός μας! Διότι ο άνθρωπος που ζει χωρίς αξίες και ιδανικά, χωρίς αγάπη και αρετή (χωρίς Σχέση με την όντως Ζωή, όπως λέει ο Χριστός) είναι κατ' ουσίαν ζωντανός νεκρός. Αντιθέτως, ο κόσμος ο δικός τους, ο κόσμος των φαινομενικά νεκρών είναι γεμάτος από ζωή και φως. Όπως ακριβώς λέει ο Ηράκλειτος : «Αθάνατοι θνητοί, θνητοί Αθάνατοι ζώντες των εκείνων θάνατον, τον δε εκείνων βίον τεθνεώτες»...

Μετά τον θάνατον, το σώμα του ανθρώπου αποσυντίθεται και τα υλικά του στοιχεία επιστρέφουν στη γη, όμως η ψυχή και το πνεύμα του πορεύονται στην ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση. Συνεχίζουν την πορεία τους και την μαθητεία τους στην επόμενη τάξη του σχολείου που ονομάζεται ζωή.

Η Πολύκαρπος Δήμητρα δεν ήταν μόνον η θεά τής γεωργίας και της βλάστησης.

Ήταν πρωτίστως η θεά που δίδασκε, μέσα από τα μυστήριά της, τον τρόπο αναγέννησης και αναβλάστησης της ανθρώπινης ψυχής – η οποία μετά τον φυσικό θάνατο επιζητά να αποδημήσει σε έναν κόσμο υπερουράνιο, φωτεινό και ευτυχισμένο.

«Οὐκ ἀπολύμεθα διαλυόμενοι, ἀλλ’ ὡς σπειρόμενοι ἀναστησόμεθα» (15), γράφει ο Μέγας Αθανάσιος, που σημαίνει ότι δεν χανόμαστε μέσα από την διάλυση και αποσύνθεση του σώματος, αλλά **ανασταινόμαστε σαν ένα ουράνιο φυτό που το έσπειρε ο Θεός**. Όπως ένας σπόρος θάβεται στην γη για να φυτρώσει ένα νέο φυτό, ομοίως και ο άνθρωπος ερχόμενος επί της γης «θάβεται», για να φυτρώσει μετά τον θάνατό του ένας νέος άφθαρτος άνθρωπος στον ουρανό.

Ο τάφος του κάθε νεκρού στην ουσία αποτελεί μια πύλη δια της οποίας ο άνθρωπος μεταβαίνει από τον θάνατο στην ζωή! Και κατ’ αυτόν τον τρόπο η ζωή αποκτά ένα διαφορετικό νόημα.

Δεν γεννιόμαστε για να πεθάνουμε και δεν ζούμε για να πεθάνουμε. Αλλά ζούμε για να συμμετάσχουμε, μετά τον γνωστό θάνατο, σε μια ζωή αιώνια. Ζούμε για να κερδίσουμε μια κληρονομιά άφθαρτη η οποία είναι φυλαγμένη στους ουραμούς. **Διότι ο άνθρωπος δεν πεθαίνει ποτέ, αλλά πορεύεται δια –του θανάτου– στην αληθινή ζωή.**

Ο Μονοθεϊσμός των Ελευσινίων Μυστηρίων

Αν όμως ρωτήσουμε: Πως μπορεί να εξασφαλισθεί η συμμετοχή του ανθρώπου στην μετά θάνατον αληθινή ζωή ; Και πως μπορεί να εξασφαλισθεί η μετάβαση της ψυχής του σε έναν «υπερουράνιο τόπο» που θα είναι καλότυχος και ευλογημένος και όχι σκοτεινός και αποκρουστικός; Η διδασκαλία του Χριστού δίνει την ιδανική απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα : **« Αυτή είναι η αιώνια ζωή: να γνωρίζουν Εσένα τον αληθινό Θεό και Αυτόν που απέστειλες, τον Ιησού Χριστό »!**

Εάν όμως καλούμασταν να απαντήσουμε στο ανωτέρω ερώτημα πριν 2,5 χιλιετίες, τότε το πλέον κατάλληλο πρόσωπο για να δώσει την απάντηση θα ήταν αναμφίβολα ο Πλάτων.

Ο Αθηναίος φιλόσοφος είχε ορίσει ότι πρωταρχικός σκοπός στην ζωή του ανθρώπου είναι η **« ομοίωσις με τον Θεό » διαμέσου τής ασκήσεως τής αρετής.** (16) Δηλαδή ο διαρκής αγώνας του ανθρώπου, διαμέσου των ενάρτων πράξεων, να ομοιάσει κατά το δυνατόν περισσότερο με τον Θεό. **«Και επιτηδεύων αρετήν εις όσον δυνατόν ανθρώπω ομοιούσθαι θεώ»,** γράφει ο Πλάτων, που σημαίνει, **«και εξασκώντας την αρετήν να εξομοιωθεί ο άνθρωπος όσο το δυνατόν με τον Θεό»** (17).

Ο Θεός, κατά τον Πλάτωνα, είναι ο «Πατέρας των πάντων», είναι «Δικαιότατος» (18), μα πάνω απ’ όλα Αγαθός (19). Γι’ αυτό και κάποιος άνθρωπος μπορεί να αποκαλείται σπουδαίος, μόνο εφόσον τείνει και ο ίδιος να γίνει αγαθός, ώστε να ομοιάζει με τον Θεό: **«Σπουδαίος ο τελείως αγαθός, ο έχων την αυτού αρετήν »** (20).

Αυτόν τον ανώτερο προορισμό, **να ομοιάσει δηλαδή ο άνθρωπος στον Θεό δια μέσου της ασκήσεως της αρετής,** διδάσκονταν και οι προσερχόμενοι στα Ελευσίνια Μυστήρια. Εκτός από τα υψηλά θρησκευτικά δόγματα, οι μύστες διδάσκονταν την αληθινή άσκηση της αρετής, δηλαδή την εγκράτεια, την σωφροσύνη, την δικαιοσύνη, την φιλάνθρωπία, την αγαθότητα και την αποχή από κάθε κακία.

«Η χρήσις των μυστηρίων», γράφει ο Decharme, «είχε ως αποτέλεσμα τον καθαρμό της ψυχής από τους ρύπους της»(21). Τα μυστήρια της Ελευσίνας εξύψωναν τον άνθρωπο

και συνέβαλλαν στην ίδια κατεύθυνση που εργάστηκαν και οι Έλληνες σοφοί :

Να περιορίσουν τον σαρκικό-υλικό άνθρωπο και να αναδείξουν έναν αναγεννημένο πνευματικό άνθρωπο. Έδιναν νόημα στο Δελφικό παράγγελμα « Γνώθι σαυτόν» και ωθούσαν τον άνθρωπο σε ανώτερα ιδανικά.

Οι ομοιότητες των μυστηρίων με τα σημερινά δόγματα της Χριστιανικής πίστης είναι πολύ μεγάλες. Όπως αναφέρει ο Decharme, αυτό που επιδίωκαν οι προσερχόμενοι μύστες από τα μυστήρια ήταν «εγγύησιν σωτηρίας δια την άλλη ζωή» (22). Ο σκοπός των μυστηρίων, όπως και ο σκοπός της χριστιανικής πίστης, ήταν η σωτηρία της ψυχής: η είσοδος της αθάνατης ψυχής στον **«ιερόν λειμώννα»** (παράδεισο) και η επιβράβευσή της για τον ενάρετο και ηθικό βίο της. Και η επιβράβευση αυτή μπορούσε να επέλθει μόνο από τον Θεό, για την ύπαρξη του Οποίου επίσης γνώριζαν συμμετέχοντες στα μυστήρια.

Ο καθηγητής Φωτιάδης, το έτος 1896 είχε διατυπώσει ότι *«Το απόρρητον των Ελευσινίων Μυστηρίων ωφείλετο εις το αποκαλυπτόμενο δόγμα του Ενός και μόνο Θεού, το οποίο δόγμα δεν έπρεπε να περιέλθει εις γνώσιν του αμαθούς όχλου που πίστευε εις την πολυθεϊαν...Ουδεμία αμφιβολία υπάρχει, ότι οι μεμνημένοι εις τα Ελευσίνια Μυστήρια, όλοι οι Έλληνες σοφοί και οι πολυάριθμοι μαθητές των, όλη δηλαδή η πεφωτισμένη κοινωνία, εδόξαζαν Ένα και μόνο Θεόν, δημιουργόν του παντός, πανάγαθον, παντέλειον, πάνσοφον και παντοδύναμον...Εάν εξαιρέσουμε το δόγμα της υπερφυούς Θείας Ενανθρωπήσεως και Αναστάσεως, η διδασκαλία των Ελευσινίων Μυστηρίων δεν διαφέρει σχεδόν σε τίποτε από τη διδασκαλία του Ευαγγελίου».*(23)

Τα τιμώμενα στα ιερά μυστήρια ήταν η Δήμητρα και η Κόρη Περσεφόνη, ο Ίακχος Διόνυσος και ο ψυχοπομπός Ερμής. Υπεράνω όμως αυτών των προσώπων, ο ιεροφάντης του ναού δόξαζε και απεκάλυπτε τον ένα Θεό και Δημιουργό του σύμπαντος.

Όπως αναφέρει ένας από τους μεγαλύτερους ιστορικούς του αρχαίου κόσμου, ο Διόδωρος ο Σικελιώτης, αλλά και πολλοί άλλοι αρχαίοι συγγραφείς, η θεά Δήμητρα ταυτιζόταν με την θεά Ίσιδα της Αιγύπτου. (24) Λόγω αυτής της ταύτισης, μεταγενέστερα είχαν ιδρυθεί στην Ελλάδα αρκετά ιερά της Ίσιδας, στα οποία επίσης διδάσκονταν η γνώση περί του ενός Θεού.

Ποιά όμως η σχέση της Ίσιδας-Δήμητρας με αυτόν τον ένα Θεό ;

Το πλέον κατάλληλο πρόσωπο για να απαντήσει στο ανωτέρω ερώτημα είναι ο αρχιερέας του Μαντείου των Δελφών, Πλούταρχος, ο οποίος στο έργο του *Περί Ίσιδος και Οσίριδος* αναφέρει τα εξής: **«Είναι Ελληνικό, ξέρεις, το όνομα Ίσις όπως και ο Τυφών που είναι εχθρός της θεάς, τυφλωμένος από την άγνοια και την πλάνη, που διαμελίζει και αφανίζει τον ιερό λόγο, τον οποίο συγκεντρώνει η θεά, τον συνθέτει και τον παραδίδει σε αυτούς που μούρνι στα μυστήρια μέσω της θέωσης, κολοβώνοντας για τα καλά την ακολασία και την φιληδονία, με εγκράτεια και αποχή από πολλές τροφές και αφροδισιακά συστατικά, συνηθίζοντάς τους να υπομένουν τις αυστηρές και σκληρές λατρευτικές εκδηλώσεις στα ιερά, που τελικό σκοπό έχουν την γνώση περί του Πρώτου και Κύριου και Νοητού, Αυτόν που η θεά παρακινεί να αναζητεί κανείς κοντά της, Αυτόν που υπάρχει και έρχεται σε επαφή μαζί της. Αλλά και το όνομα του ιερού της υπόσχεται ξεκάθαρα γνώση και πληροφόρηση για το Ον.**

Ονομάζεται, δηλαδή Ίσειον, επειδή θα γνωρίσουμε το Ον, εάν με σύνεση και ευλάβεια εισχωρήσουμε στα ιερά της θεάς.» (25)

Αυτή είναι η μεγάλη αλήθεια σχετικά με τα μυστήρια της Ίσιδος Δήμητρας που αποκαλύπτεται από τον Πλούταρχο, ο οποίος συνεχίζει λίγο πιο κάτω:

«Η γαρ Ίσις...έχει δε σύμφυτον έρωτα του πρώτου και κυριωτάτου πάντων, ό τ' αγαθώ ταυτόν εστί, κ' ακείνο ποθεί και διώκει», που σημαίνει, «Η Ίσις ... έχει δε σύμφυτον έρωτα για τον Πρώτον και Κυριώτατον τών πάντων, ο Οποίος είναι το Αγαθόν, και Εκείνον ποθεί και επιδιώκει».(26)

Από τα γραφόμενα του Πλούταρχου καθίσταται φανερό ότι **το Ον που λατρευόταν εις το Ισει-Ον, «είναι ο Πρώτος Νοητός Κύριος»** τον οποίο έμελλε να γνωρίσουν οι προσερχόμενοι στα ιερά μυστήρια της Ίσιδας-Δήμητρας του Οποίου τον **Λόγο** (και Μονογενή Υιό κατά τον Χριστιανισμό) έμελλε να γνωρίσει αργότερα η ανθρωπότητα με το όνομα Ιησούς Χριστός.

«Όποιος εισέλθει εις το Ισειόν», γράφει ο Πλούταρχος, *«πρόκειται να γνωρίσει το ανώτατο Ον, υπό τον όρο όμως ότι θα προσέλθει στα ιερά της θεάς με σύνεση και ευλάβεια».*

Κατ' αυτόν τον τρόπο ακόμη και το όνομα του ιερού της Ίσιδας Δήμητρας που ονομάζεται Ισει-Ον (Ισειον = εισεί [το] ον, από τον μέλλοντα του ρήματος *οίδα*, που σημαίνει γνωρίζω), φανερώνει ότι όποιος προσέλθει σ' αυτό, μέλλει να γνωρίσει το ανώτατο Ον και Δημιουργό του παντός.

Οι λέξεις που χρησιμοποιεί ο Πλούταρχος στο αρχαίο κείμενο για να χαρακτηρίσει το ανώτατο Ον είναι **«Πρώτος», «Κύριος» και «Νοητός».**

Είναι ένας Θεός, που η ίδια η Δήμητρα παρακινεί τους πιστούς να Τον αναζητήσουν κοντά της, διότι και η Δήμητρα, Αυτόν τον Κύριο αναγνώριζε για Θεό της, όπως και οι υπόλοιποι Ολύμπιοι θεοί - που δεν ήταν θεοί με την (χριστιανική) έννοια του Θεού, αλλά με την αντίστοιχη έννοια του αγγέλου.

Τα ιερά μυστήρια τής Δήμητρας, και πρωτίστως τα μυστήρια της Ελευσίνας, δεν απέδιδαν λατρεία στο πρόσωπο της Δήμητρας ή κάποιου άλλου Ολύμπιου, **αλλά στο πρόσωπο τού Ενός Θεού.** Διότι όπως λέγει και ο Πλούταρχος, **ο ίδιος ο Θεός «έρχεται σε επαφή μαζί της », ενώ η Δήμητρα με την σειρά της παρακινεί τους πιστούς να Τον αναζητήσουν και να Τον γνωρίσουν...**

Εάν, όμως, ισχύουν όλα αυτά, τότε θα έπρεπε και ο **Ιεροφάντης της Ελευσίνας να ιερούργει προς τιμήν και δόξαν τού Υψίστου Θεού.** Πράγματι, όπως αναφέρει ο νεοπλατωνικός φιλόσοφος Πορφύριος (3^{ος} αι.), **ο μέγας Ιεροφάντης τής Ελευσίνας ήταν πρωτίστως αρχιερέας του ίδιου του Δημιουργού.** Γράφει ο Πορφύριος στο έργο του *Περί Αγαλμάτων:* *«εν δε τοις κατ' Ελευσίνα μυστηρίοις ο μεν ιεροφάντης εις εικόνα του δημιουργού ενσκευάζεται, δαδούχος δε εις την του ηλίου, και ο μεν επί τω βωμώ εις την σελήνης ο δε ιεροκήρυξ Ερμού».*(27) Το ρήμα «ενσκευάζω» σημαίνει ετοιμάζω ή προπαρασκευάζω, ενώ η παθητική του φωνή, «ενσκευάζομαι», σημαίνει «είμαι ενδεδυμένος».

Η πολύτιμη αυτή μαρτυρία του Πορφύριου φανερώνει ότι ο μέγας Ιεροφάντης της Ελευσίνας ετοιμαζόταν και «ενδυόταν» σε εικόνα του Δημιουργού. Δηλαδή, ο Ιεροφάντης ήταν λειτουργός, και αρχιερέας του Υψίστου Δημιουργού ! (Άλλωστε, διασώζεται η πληροφορία ότι τα άμφια των ιερέων της Ορθοδοξίας προέρχονται από τα ιερά ενδύματα των Ελευσινίων).

Το ίδιο ακριβώς συνέβαινε και στα Κρητικά-Μινωικά Μυστήρια, τα οποία αποτελούσαν

ένα είδος απαρχής για τα Ελευσίνα. Στο ανάκτορο της Κνωσού, ο βασιλιάς και αρχιερέας Μίνωας, «ενσκευαζόταν και ενδυόταν και αυτός σε εικόνα του Δημιουργού και παρουσιαζόταν στα μυστήρια ενδεδυμένος «Μινώταυρος».

Ο βρετανός καθηγητής κλασικής αρχαιολογίας Arthur Cook, ορθά έχει υποστηρίξει ότι ο Μίνωας και ο Μινώταυρος είναι το ίδιο πρόσωπο, και ότι ο ιερέας Μίνωας ενδεδυμένος Μινώταυρος (φορώντας μάσκα ταύρου) αντιπροσώπευε τον ηλιακό θεό των Κρητών, τον Ένα Θεό που είχε ως σύμβολο τον Ταύρο - διότι ο ταύρος ήταν το πιο δυνατό ζώο και τα κέρατά του ήταν ένα σύμβολο της ισχύος του Θεού.

Ο Μινώταυρος συμβόλιζε και αναπαριστούσε τον Μίνωα, αρχιερέα και λειτουργό του υψίστου Θεού. Δηλαδή συναντάμε ένα πανάρχαιο μονοθεϊσμό και στην αρχαία Κρήτη. Αντίστοιχα ο θεός Ελ, ή Ταύρος ΕΛ, ή Ελ Ελυόν, ή Ελωί, υπήρξε ο αρχαίος πατέρας – Θεός και Δημιουργός στους σημιτικούς λαούς. Η λέξη «Ελ» δεν ήταν ονομασία αλλά τίτλος και σήμαινε «ο Θεός». Αυτός ο Θεός υιοθετήθηκε από τους – πολυθεϊστές προηγούμενως – Εβραίους, οι οποίοι τον αποκαλούν στην Παλαιά Διαθήκη με τον τίτλο «Ελ Ελυόν» (= Ύψιστος Θεός) και αργότερα εναλλάσσουν την ονομασία του με το τετραγράμματον Γιαχβε που επίσης είναι τίτλος και σημαίνει «Κύριος». Στον Ελ Ελυόν είχε αφιερωθεί και ο πρώτος Ναός των Ιεροσολύμων τον 10^ο π.Χ. αιώνα.

Αυτόν τον Ύψιστο Θεό επικαλείται ο Ιησούς πάνω στον Σταυρό με την αραμαϊκή φράση «*Ελωί, Ελωί, λαμά σαβαχθανί*», που σήμαινε «*Θεέ μου Θεέ μου διατί με εγκατέλειπες;*» (Μάρκος 15, 34).

Η πανάρχαια θρησκευτική πρακτική που υπήρχε στην Κνωσό και στην Ελευσίνα, σύμφωνα με την οποία ο ιεροφάντης και αρχιερέας αναπαριστούσε τον Ένα Θεό και ενδυόταν σε *εικόνα του Δημιουργού*, συναντάται σήμερα με τον πιο ολοκληρωμένο τρόπο στην Ορθόδοξη Θεία Λειτουργία, όπου ο ιερέας του Τριαδικού Θεού «ενσκευάζεται» και ενδύεται σε *εικόνα του αρχιερέα Χριστού*.

Η ημέρα Τής Ανάστασης τού Χριστού είναι η σημαντικότερη ημέρα τής Ιστορίας τής ανθρωπότητας. Είναι η ημέρα που καταργήθηκε και νικήθηκε ο Θάνατος. Ένας θάνατος που απασχόλησε τόσο πολύ την Ελληνική σκέψη και βεβαίως τα Μυστήρια της Ελευσίνας. Ένας θάνατος που, επίσης μερικώς, νικήθηκε μέσα από τα μυστήρια της Δήμητρας, με την έννοια ότι έπαψε να αντιμετωπίζεται ως μέγα κακό και στέρηση της χαράς της ζωής, αλλά αντιθέτως, άρχισε να αντιμετωπίζεται ως η απαρχή μιας νέας μακάριας υπερουράνιας ζωής.

Οι απόρρητες αλήθειες και τα ηθικά διδάγματα που αποκόμιζε ο μύστης μέσα από την μύησή του στα Μυστήρια της Ελευσίνας, ήταν ένας οδηγός που τον κατεύθυνε σε μια ασκητική και ευλαβή ζωή, χωρίς ακρότητες και υπερβολές, με αγνότητα και αγαθότητα, έχοντας πάντα ως σκοπό να εισέλθει στον «*ιερόν λειμών*» - τον γνωστό μας Παράδεισο – ώστε να καταλάβει και αυτός μια θέση μεταξύ των οσίων και των ηρώων.

Όπως την κατάλαβε ο Σωκράτης ο οποίος ήπιε με νηφαλιότητα το κώνειο, διότι είχε επίγνωση ότι μετά τον θάνατο θα συναντούσε τους ήρωες και τους αγαπημένους του αγαθούς φίλους.

«*Αλλά έφτασε πια η ώρα να πηγαίνουμε*», λέει ο Σωκράτης στο κλείσιμο της απολογίας του, «*εγώ για να πεθάνω και εσείς για να ζήσετε. Ποιος από τους δύο μας πηγαίνει σε καλύτερη μοίρα δεν το ξέρει κανείς αλλά παρά μόνον ο Θεός*»...

Παραπομπές:

1. Ν. Φωτιάδης, *Τα Ελευσίνια Μυστήρια*, Κωνσταντινούπολη 1986, σ. 20
2. P. Decharme, *Mythology de la Grèce antique* (Μυθολογία της Αρχαίας Ελλάδος), μετάφρ. Α. Κάραλης, Αθήνα 1891, σ. 470.
3. Κλήμης, *Στρωματείς*, βιβλ. 7, κεφ. 20
4. Κλήμης *Στρωματείς*, βιβλ. 3, κεφ. 3
5. Κλήμης *Στρωματείς*, βιβλ. 5, κεφ. 11
6. C. Diehl, *Excursions archéologiques en Grèce* (Αρχαιολογικά Εκδρομαί εν Ελλάδι), μετάφρ. Α. Καράλης, Αθήνα 1986, σ. 333
7. Πλούταρχος, *Πως αν τις αισθοίτο εαυτού προκόπτοντος επ' αρετή*, 81E: «ο δ' εντός γενόμενος και μέγα φως ιδών, οίον ανακτόρων ανοιγομένων, έτερον λαβών σχήμα και σιωπήν και θάμβος ώσπερ θεώ τω λόγω ταπεινός συνέπεται και κεκομησμένος».
8. P. Decharme, *Μυθολογία της Αρχαίας Ελλάδος*, Αθήνα, 1891, σ. 460.
9. P. Decharme, όπ. π., σ 454
10. Όμηρος, *Οδύσσεια*, κ', 509
11. Πλάτων, *Φαίδων*, 69c
12. Πλάτων, *Φαίδων*, 69c
13. Ματθαίος 22, 14.
14. Πίνδαρος, *Αποσπάσματα*, ed.H. Maehler, Λειψία 1975, απόσπ. 137 «'οβιος όστις ιδών κείν εις υπό χθόν' οίδε μεν βίου τελευτάν, οίδεν δε διόσδοτον αρχάν».
15. Μέγας Αθανάσιος, *Λόγος περί της Ενανθρωπίσεως του Λόγου*, κεφ. 21, παρ. 2, επιμ. C. Kannengieser, Παρίσι 1973.
16. Πλάτων, *Θεαίτητος*, 176b: «ομοίωσις θεώ κατά το δυνατόν».
17. Η ανωτέρω προτροπή του Πλάτωνος έχει επισημανθεί από πολλούς μεταγενεστέρους του. Ο άγιος Κλήμης ο Αλεξανδρεύς περί το 195 μ.Χ. αναφέρει ότι, «Το μέγιστο αγαθό κατά τον Πλάτωνα συνίσταται στην ομοίωση με τον Θεό» (*Στρωματείς*, βιβλ. 2^ο, κεφ. 21), ο δε Διογένης Λαέρτιος, τον 3^ο μ.Χ. αιώνα, γράφει ότι, «Περί των αγαθών και των κακών έλεγε (ο Πλάτων): σκοπός της ζωής είναι η εξομοίωσις με τον Θεό» (*Βίοι φιλοσόφων*, βιβλ. 3^ο, κεφ. 78).
18. Πλάτων, *Θεαίτητος*, 176b-c: «θεός ουδαμή ουδαμός άδικος, αλλ' ως οίον τε δικαίτατος».
19. Πλάτων, στο έργο του Τίμαιος (28c), αποκαλεί τον Θεό «Πατέρα και Ποιητή τούτου του σύμπαντος» καθώς επίσης και «Αγαθό Δημιουργό» (29a). Το αντίθετο, δηλαδή το να μην είναι ο Δημιουργός Αγαθός, όπως λέγει ο Πλάτων, «είναι πράγμα που δεν επιτρέπεται ούτε καν να το πει κάποιος» (29a).
20. Πλάτων, *Όροι*, 415d.
21. Decharme, *Μυθολογία της Αρχαίας Ελλάδος*, σ. 467
22. Decharme, ό. π., σ. 465.
23. Φωτιάδης, *Τα Ελευσίνια Μυστήρια*, σελ. 19, 25.
24. Διόδωρος Σικελιώτης, *Ιστορική Βιβλιοθήκη*, βιβλ. 1, κεφ. 96.
25. Πλούταρχος, *Περί Ίσιδος και Οσίριδος*, 351, f, μετάφρ. Εκδόσεις Κάκτος.
26. Πλούταρχος, *Περί Ίσιδος και Οσίριδος*, 372e.
27. Πορφύριος, *Περί Αγαλμάτων*, παρ. 10, 72, Λειψία: Teubner, 1913.